

מה נותן לאדם את התואר 'אדם'? כש'אהבת עצמו' אינו מעכב ומונע את 'אהבת זולתו'!!!

« צורת חייו של האדם צריך להיות בשביל אחרים »

השאלה היא, איך מגיע בן אדם למדרגה זו, להתנתק מ'הנקמה המתוקה מדבש' כהגדרתו של המסילת ישרים, והרי 'זה טבע האדם', איך עוקרים את את השנאה שנרכשה ונחקקה בלבו של האדם, ואיך יכול האדם לשלוט על לבו הסורר, כשימצא הזדמנות נאותה לפרוע לו מנה אחת אפיים, כגמולו.

הרמב"ן הק' מבאר את מצות ואהבת לרעך כמוך כדלהלן: "וטעם ואהבת לרעך כמוך, הפלגה, כי לא יקבל לב האדם שיאהוב את חברו כאהבתו את נפשו, ועוד שכבר בא רבי עקיבא ולמד חי"ך קודמין לחיי חבריך (ב"מ סב), אלא מצות התורה שיאהב חברו בכל ענין כאשר יאהב את נפשו בכל הטוב, ויתכן בעבור שלא אמר "ואהבת את רעך כמוך" והשוה אותם במלת "לרעך", וכן ואהבת לו כמוך (פסוק לד) דגר, שיהיה פירושו להשוות אהבת שניהם בדעתו, כי פעמים שיאהב אדם את רעהו בדברים ידועים להטיבו בעושר ולא בחכמה וכיוצא בזה, ואם יהיה אהבו בכל, יחפוץ שיזכה רעהו אהבו לו בעושר ובנכסים וכבוד ובעדע ובחכמה, ולא שישווה אליו אבל יהיה חפץ בלבו לעולם שיהיה הוא יותר ממנו בכל טובה, ויצוה הכתוב שלא תהיה פחיתות הקנאה הזאת בלבו, אבל יאהב ברבות הטובה לחבירו כאשר אדם עושה לנפשו, ולא יתן שיעורין באהבה, ועל כן אמר ביהונתן פי אהבת נפשו אהבו (שמואל א' כ, ז), בעבור שהסיר מדת הקנאה מלבו ואמר (שם כג ז) ואתה תמלוך על ישראל וגו', עכ"ל הרמב"ן.

המשגיח רבי ירוחם זצ"ל (בספרו דעת חכמה ומוסר ח"ב פ"ו) מתייחס בהרחבה לדברי הרמב"ן וכותב בזה"ל: "רואים אנו מזה כי עיקרו של הצייוני 'ואהבת לרעך כמוך' הוא שישווה אליו, היינו שהכל יוכל לילך ישר ממנו לחבירו בלי שום עיכובים, ולא יעכב 'אהבת עצמו' כלום עד שגם מלכות יוכל למסור לחבירו בלי שום עיכוב, ולא יתעכב בה'עצמו' אף כחוט השערה וזהו צורת האדם באמת."

"רואים אנו מזה יסוד גדול ונורא, שהאדם מצד יצירתו מהוהו ותכונתו, הוא רק לזולתו, וכמו מים שתכונתם הוא לירד למטה, כן הוא טבעו של האדם תכונתו ה"מים למטה" של כל חייו הוא להיות בשביל זולתו ולא לעצמו כלום, בגדר שהוא רק כמו צינור ומעבר בשביל אחרים, והאחר הוא ג"כ אינו רק צינור לאחרים ולא לעצמה, וכן כולם, ואם האדם חי בשביל עצמו הוא אוהב את עצמו, מעכב הכל לעצמו, זהו ההיפך מדרך יצירתו, זהו מהפך קערה על פיה, היפוך כל צורת האדם, וזהו כמו אם נאמר שמים יעלו למעלה הלא זהו איבוד כל הצורה של מים."

"ואהבת לרעך כמוך אין זה 'צייוני' שייטיב עם חברו ויעשה עמו חסד שע"ז יש צייויים אחרים, אלא הצייוני הוא שלא יעכב לו אהבת עצמו כלום עד שיאהב את חברו בנפשו ממש, וזהו תואר האדם באמת."

"זוהי מעלת האדם, שהוא מדיני, האדם נקרא מדיני, שכל אחד ואחד יודע ומרגיש את חברו כאו"א הוא לזולתו, חיות אינן יודעות כלל זה מזה ואינן יודעות מחיים מדיניים ומחיי משפחה, ואף שגם הם מגדלים את בניהם אבל רק לזמן מועט ואח"כ נפרדים המה זמ"ז."

« לכל אחד הכח להימנע מנקימה ונטירה »

כתוב בפרשתינו לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת לרעך כמוך אָנִי ה' (ויקרא יט, יח). רש"י הק' מביא את מאמר החז"ל "אמר לו השאלנו מגלך אמר לו לא, למחר אמר לו השאלנו קרדמך, אמר לו איני משאלך כדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה, ואיזו היא נטירה, אמר לו השאלנו את קרדמך אמר לו לא, למחר אמר לו השאלנו מגלך, אמר לו הא לך ואיני כמותך שלא השאלתני, זו היא נטירה, שנוטר האיבה בלבו, אע"פ שאיני נוקם, עכ"ל.

כתב המסילת ישרים (פ"א) שענין הנקימה והנטירה הינם דברים שבטבע מונח בלב האדם, שלא די שאינו רוצה להיטב לאחרים, אלא גם להרע לו בפועל, ע"כ הוזהרנו התורה לא תקום, והנקמה היא לימנע מהיטיב למי שהרע כבר, ונטירה היא להזכיר בעת שהיא מטיב למי שהרע לו איזה זכרון מן הרע שעשה לו, ולפי שהיצר הולך ומרתיח את הלב ומבקש מיד להניח לפחות איזה רושם או איזה זכר מן הדבר, "ע"כ באה התורה הק' וכללה כלל, שהכל נכלל בכלל מצות ואהבת לרעך כמוך, בלא שום הפרש, כמוך בלי חילוקים בלי תחבולות ומזימות, כמוך ממש."

ויותר מזה כותב המסילת ישרים, וז"ל: "גם השנאה והנקימה קשה מאד לשימלט ממנה לב הותל אשר לבני האדם, כי האדם מרגיש מאד בעלבונותיו ומצטער צער גדול, והנקמה לו מתוקה מדבש, כי היא מנוחתו לבדה. על כן לשיהיה בכחו לעזוב מה שטבעו מכריח אותו ויעבור על מדותיו, ולא ישנא מי שהעיר בו השנאה, ולא יקום ממנו בהזדמן לו שיוכל להנקם, ולא יטור לו, אלא את הכל ישכח ויסיר מלבו כאילו לא היה - חזק ואמיץ הוא. והוא קל רק למלאכי השרת שאין ביניהם המדות הללו, לא אל שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם. אמנם גזרת מלך היא". עכ"ל.

והנה חז"ל אמרו **במכילתא** (יתרו) עה"פ קול ה' בַּכֹּחַ (תהלים כט, ד), 'בכח של כל אחד ואחד', ואם המסילות ישרים מסיים שכל הדברים האלו קלים למלאכי השרת, והקב"ה דרש זה מכל ישראל מקטן ועד גדול, ואין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ודרוש מהם דבר שהוא למעלה מכוחם, א"כ כמה עשירות יש בנשמת ישראל שיכול כל אדם מישראל לקיים ואהבת לרעך כמוך, כמוך ממש כמ"ש המסילת ישרים, וכולם נתבעים לקיים כן באין יוצא מן הכלל.

הלב אליהו (מהגאון ר' אלי' לופיאן זצ"ל) כותב על המצוה הזאת כדלהלן: "ואל יטעה אדם לומר כי כל זה רק מדת חסידות, כי הלא יש בזה לא תעשה ועשה, העשה היא ואהבת לרעך כמוך, והל"ת לא תקום ולא תטור, וכמ"ש המסילת ישרים מצוות עשה ואהבת לרעך כמוך כמוך ממש, בלא שום הפרש, ולא תעשה לא תקום ולא תטור, כאילו לא היה כאן שום דבר נגדי, כאילו לא הרע לו מעולם, וצריך להיות ידו הגדול ביותר, באהבה וחיבה כמוך ממש, וכל זה דורש הקב"ה מאת כל אחד מישראל בלי יוצא מהכלל, נפלא מאד להתבונן מזה כמה גדולים הם כוחות ישראל אשר בחר בנו הקב"ה מכל עם ורוממנו מכל לשון", עכ"ל.

רעתו, כי העון הוא המסבב, וכמו שאמר דוד עליו השלום הנחו לו ויקלל
כי אָמַר לוֹ ה' (שמואל ב' טו, יא), עכ"ל.

ממילא העבודה צריך להיות להתחזק באמונה שהכל נגזר מן השמים,
ואם כן אפי' חבירו עושה רעה זה לא חבירו הוא רק שליח מהקב"ה אם כן
זה יותר קל לעשות לו טובה.

לפי"ז מובן סדר הפסוק "לא תקום ולא תטור ואהבת לרעך כמוך אני
ה'", התורה הק' מצוה לנו 'לא תקום ולא תטור', ואם תאמר הא חבירי
עשה לי רעה, והטבע הוא שאשיב לו גמולו רעה, ואומר על זה התורה הק'
'ואהבת לרעך כמוך', היינו שהטבע היא שבני אדם שמיטיבים אחד לזולתו
בעל כרחך יסולק הטינא ויוולד אהבה ביניהם, ואם תאמר, איך אפשר
להיטיב לזולתו כשהוא הרע לי, על זה מסיימת התורה הק' 'אני ה', אני
הוא הרי העושה והגוזר על כל הדברים שייעשה ושיקרה, ואין אדם נוקף
אצבעו מלמטה וכו', ולכן היות שאין חבירך אחראי על מה שנעשה לך,
א"כ לא צריך להיות קשה לך להיטיב לו.

"**והנה** כמו באש, שתואר האש הוא שהולך ונמשך למעלה, אף שיתהוו
בו כמה וכמה קלקולים, אכן כל זמן שעדיין יש בו סימן זה שנמשך למעלה
עדיין אש הוא, וכן במים כל זמן שהולכים למטה אע"פ שיש בו כמה
קלקולים עדיין מים הוא, כן הוא בהאדם אע"פ שיהי' בו כמה וכמה
קלקולים אכן כל זמן שרואים שעדיין יש בו מעלת הרגש ואהבת רעהו על
דרך שכתבנו על דרך לזולתו שם תואר אדם עליו. אבל אם אין בו סימן זה,
אם ענין זה של לזולתו נאבד ממנו, סימן שכבר אבד שם אדם מעליו"

"**וזהו** הביאור במה שאנו רואים שסדום חרב מפני שלא עשו צדקה,
וכדאיאתא בקרא (יחזקאל טו, מט), ואף שהיו בהם כמה וכמה עבירות חמורות
מזה, עריות ושפי"ד וגזל, משום שזהו הבחינה האמיתית, ואף אחר כל
הקלקולים אם רק עשו צדקה וחסד עם רעיהם, הנו סימן שעוד יש עליהם
תואר אדם, אבל אם לא עשו צדקה בזה נשחתו לגמרי שאבד מהם כל
צורת ותואר אדם, עד שנחרבו ונעשה בהם מה שנעשה."

"**כלל** הדבר הוא, שהאדם צריך להרגיש את עצמו
כמו צינור בשביל אחרים, וכל מה שניתן לו כמו עושר
וחכמה וכו' צריך ללכת הלאה ממנו לחבירו באופן
שלא ירגיש כלל חילוק בינו לבין חבירו, וזהו תואר
האדם האמיתי, וזהו הרגש מאמרו ז"ל מה שאמרו (ב"מ
טו.) בשנים ההולכים במדבר ויש לאחד קתן של מים
ואין בכדי לשתות לשניהם שיוכלו לחיות, מוטב
שישתו שניהם, ואל יראה אחד במיתת חבירו, משום
שזהו נגד מציאותו שישתה הוא וימות חבירו, כיון
שכל חייו הוא רק לזולתו אין צריך להיות חילוק בינו
לבין חבירו, וע"כ אי אפשר להיות דבר זה שישתה
הוא ויראה במיתת חבירו, שזהו היפך כל מציאותו של
אדם, רק (במסקנת הגמ' אמר ר' עקיבא שמי שהמים שלו היא ישתה
והתורה התיירה לנו מקרא ד'וחי אחיך עמך' חייך
קודמים, וזהו החידוש."

"**ולפי"ז** יובן לנו מה שאמרו חז"ל (יומא ט.) "שקולה
שנאת חנם כנגד ע"ז ג"ע שפי"ד", ואיך זה מובן לנו. אכן
לפי הנ"ל זהו יסוד הדברים משום שנאת חנם זהו
המהפך את כל האדם על שרשו לגמרי, הוא ההיפוך מכל
יצירתו של אדם, כפי שביארנו שהוא לזולתו והיא היפך
כל התורה כולה, וע"כ היא שקולה כנגד כולם." עכ"ד.

הגאון ר' ישראל סלנטר ז"ע, מחולל תנועת המוסר,
מצא עצה בדוקה ומנוסה כשאחד עושה רעה לחבירו,
והוא, שיעשה לו טובה! ישלם לו טובה תחת רעה, ועי"ז
הוא מעביר השנאה מלבו, וגם ע"י הטובה שעושה
לחבירו גורם שחבירו מתקרב אליו, ומתחרט על מעשיו
ועי"ז הם הופכים להיות אוהבים אחד את השני.

וכל אחד יכול לראות בעצמו או במי שקרוב אליו,
שאם אחד עושה רעה לחבירו, והוא איש שקט, ואינו
רוצה כביכול להתקוטט עם חבירו, והוא מתרחק ממנו
ולא מדבר עמו כלל, הרי זה מביא שהשנאה יישאר
בלבו, כמו שכתוב ולא יכלו דברו לשלום, אבל אם משיב לו טובה אז עוקר
השנאה מלבו.

« **כשחיים באמונה, אין קושי לגמול טובה תחת רעה!** »

אולם השאלה היא, איך מביא האדם את עצמו לגמול טובה לחבירו
שהרע לו.

החינוך (במצוה רמא) כותב עצה לזה בזה"ל: "שידע האדם ויתן אל לבו,
כי כל אשר יקרהו מטוב עד רע, הוא סיבה שתבוא עליו מאת השם ברוך
הוא. ומיד האדם מיד איש אחיו לא יהיה דבר בלתי רצון השם ברוך הוא,
על כן כשיצערהו או יכאיבהו אדם ידע בנפשו כי עונותיו גרמו, והשם
יתברך גזר עליו בכך, ולא ישית מחשבותיו לנקם ממנו, כי הוא אינו סבת

"...עצה בדוקה"

ומנוסה כשאחד

עושה רעה לחבירו,

והוא, שיעשה לו

טובה! ישלם לו טובה

תחת רעה, ועי"ז הוא

מעביר השנאה מלבו,

וגם ע"י הטובה

שעושה לחבירו גורם

שחבירו מתקרב

אליו, ומתחרט על

מעשיו ועי"ז הם

הופכים להיות

אוהבים אחד את

השני..."

« **כח נדיבות הלב גדול עד כדי להתגייר ולהפוך
למאמין** »

חז"ל אומרים (סוכה מט:) "דרש רבא מאי דכתיב מה
יְפוּ פְעֻמֶיךָ בְּנַעֲלִים בַּת נְדִיב (שיר השירים ז, ב), מה יפו
פעומתיהן של ישראל בשעה שעולין לרגל, בת נדיב'
בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב שנאמר נְדִיבֵי עַמִּים
נֶאֱסָפוּ עִם אֱלֹקֵי אַבְרָהָם (תהלים מז, ט), אלקי אברהם ולא
אלקי יצחק ויעקב, אלא אלקי אברהם שהיה תחלה
לגרים", מבאר רש"י 'ראשון בנדיבות ליבו להתגייר'.

הגאון הרב מרדכי ברוך (בספרו דרש מרדכי) כותב ומבאר
את דברי הגמ' בדברים דלהלן: "רואים כאן יסוד נפלא,
שהאמונה של אברהם אבינו ומה שהוא התגייר היה מכח
נדבת ליבו, ומה זה נדבת ליבו, הכרת הטוב, אברהם ראה
שיש לו אויר לנשימה אוכל לשבוע ומים לשתות אז
השאלה הראשונה שלו היתה מי עושה לי את זה, למי
אני צריך להכיר טובה, וכך הוא הכיר את בוראו, לא
כתוב פה על אברהם שהוא היה צדיק או גאון, כתוב פה
שהוא היה נדיב, וזה הכח של אברהם אבינו שמידתו
חסד, מי שמכיר טובה מגיע לאמונה, הוא חייב להגיע
לאמונה כי הוא לא רוצה להיות כפוי טובה."

"**לעומת** זאת הגוים אין להם אמונה, כי הם חסרים
את הענין הזה של הכרת הטוב, לכן הם יכולים לומר
כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ברגע שהם לא
חייבים להכיר טובה למי שבראם הם גם יכולים להכחיש
הכל ולהגיד שהם אלו שעשו לעמם את כוחם."

"**פרעה** הרשע היה כפוי טובה מאין כמוהו, אחר כל
הטובות הנפלאות והעצומות שעשו יעקב אבינו יוסף
הצדיק למצרים - כאשר בזכותם הפכה מצרים למעצמה
כלכלית אדירה, כל העולם כולו בא לשבור אוכל במצרים, יוסף מילא את
אוצרותיו של מצרים כסף וזהב לרוב, ובזכות יעקב היה היאור עולה -
ופרעה כפוי טובה אשר לו ידע את יוסף עשה עצמו כאינו יודע."

"**לעומת** זאת, בתיה בתו של פרעה, אומרים חז"ל (מגילה יג.) על הפסוק
וַתֵּרֶד בַּת פְּרָעָה לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר (שמות ב, ה) מגילולי בית אביה שבאה לטבול
לשם גירות, כיון שהיא הכירה בטוב, ולכן כשיכלה לקחת ילד יהודי
ולהצילו היא עשתה את זה, כי היתה לה הכרת הטוב, והכל מתחיל
מהציווי הזה של 'ואהבת לרעך כמוך', רעך ורע אביך אל תעזוב, בן אדם
שמרגיש את השני ירגיש את הקב"ה, אם הוא לא מרגיש את השני אין
סיכוי שהוא יכול להרגיש את הקב"ה", עכ"ד הכדברונות.

ולפי הנ"ל הכל מבואר, שזה כל האדם להיטיב לזולתו, ואם לא, הרי
הוא מהפך הקערה על פיה והוא לא בגדר אדם.